wees beide fouten aan; maar Prof. Hepp had dit zelf ook kunnen doen, indien hij maar dit laatste BIJZINNETJE niet weggelaten had. Want dat bevestigt precies, op beide punten, wat ik verleden week zei. Immers: er is sprake van: de wettige vergaderingen, die VERSPREID zijn, en die dat zijn „naar gelegenheid der PLAATSEN" (geografisch). Het latijn (dat Prof. Hepp toch wel onder de oogen gehad heeft), heeft hier voor „verspreid": gedistribueerd (gelijk ik verleden week uit het fransch citeerde). En wat die Prof. Hepp parten spelende „menschelijke noodzaak" betreft, verdwijnt hier wel het laatste mogelijkheidje van onzekerheid; immers, in den bedoelden, door Prof. Hepp weggelaten, bijzin heeft wel weer de fransche editie (die Prof. Hepp blijkbaar niet inzag) de uitdrukking „noodzaak" behouden (les assemblées Ecclesiastiques, lesquelles sont en chacun lieu pour la necessité des hommes), maar dat inplaats van Prof. Hepps interpretatie de mijne als met Calvijns bedoeling strookend móét erkend worden, blijkt weer uit het latijn: dat die wettige(!!!) vergaderingen (conventus, plaatselijke kerken dus) naar de OPPORTUNITEIT van de plaatsen zijn gedistribueerd. Ik zei het al: men komt niet zoo gemakkelijk naar Kampen ter kerk, als men woont in Mastenbroek. Daarom dwingt de opportuniteit tot het oprichten van plaatselijke kerken. Maar dat heeft natuurlijk geen zier te maken met het oprichten in één en dezelfde plaats van onderscheiden „wettige" kerken. Neen, geen zier. Want, om dat te accentueeren, spreekt Calvijn dan ook in dezen door Prof. Hepp weggelaten zin niet maar over vergaderingen, die zoo maar in één en dezelfde plaats opduiken, en die dan (naar Prof. Hepp) vrijwel alle wettig, waar, heeten moeten; maar, precies den anderen kant uitwijzende, zegt Calvijn in de latijnsche editie, dat hij een weg wijzen wil, om de WETTIGE (legitieme) vergaderingen die over de verschillende plaatsen gedistribueerd zijn hun autoriteit te laten behouden. En, krachtens den nu wel duidelijken gedachtengang van Calvijn, wil dit dus zeggen:

a) dat die wettige vergaderingen institutair bijeen hooren;

b) dat men er (in het verband van dit betoog) op één en dezelfde plaats maar één heeft, want juist om te ontkomen aan de gedachte, die Prof. Hepp met geweld Calvijn opdringen wil, wil hij, door met name de WETTIGE vergadering in een bepaalde plaats als wettig te accentueeren, haar onderscheiden van de ONWETTIGE, die er op een bepaalde plaats zijn;

c) dat dus Prof. Hepp de plank misslaat, als hij, met een beetje meer Schwung, dan dezen keer verantwoord is, alsof het de doodgewoonste zaak ter wereld is, zegt:

> Natuurlijk wist Calvijn, dat op een en dezelfde plaats soms meer dan één vergadering zich als kerk presenteerde. Daarvoor maakt hij echter geen voorbehoud.

Geen voorbehoud... maar waarom zou die Calvijn dan gesproken hebben van WETTIGE conventen? En waarom zou dan, om alle secte-vorming en alle-zich-afzonderen, nog meer, ook als onkerkelijk gedoe te veroordeelen, in de fransche vertaling het woord „wettig" zijn vervangen door „kerkelijk" (assemblées Ecclesiastiques)? Over verscheiden plaatsen verdeeld, telkens in die ééne plaats één wettig convent, dat heeten kan: kerkelijke vergadering. „Telkens één", zeggen we; want ook het woord „singuli", dat hier een doodgewoon latijnsch telwoord is, heeft Prof. Hepp naar mijn meening niet goed verstaan. Hij heeft vergeten, dat het hier iets anders is dan „particulier", of „separaat", of „privaat", of „speciaal". Het is een doodgewoon distributief telwoord: ieder één, d.w.z. hier: in elke plaats één. Had Prof. Hepp dat bijzinnetje, dat lucide bijzinnetje, niet weggesneden uit zijn „overzicht", hij zou begrepen hebben, dat bij die GEDISTRIBUEERDE kerken ook een DISTRIBUTIEF telwoord hoort, zooals we op het gymnasium leerden. Onder die „singulae ecclesiae" (enkele, wij zouden zeggen: plaatselijke kerken) kan men niet zoo maar alle (nu spreek ik geen latijn) „singuliere", buitenissige vrome groepjes rangschikken, als ze nota bene, maar zoo ongeveer naar behooren preeken, en iemand aanwijzen, die namens den Hoogsten Koning de sacramenten durft uitreiken. Men kan dat althans niet, zonder Calvijn geweld aan te doen.

2. Nog een tweede weglating uit § 9 valt te betreuren. Immers Prof. Hepp heeft uit zijn weergave van § 9 ook uitgezonderd die toch zeer belangrijke pericoop over de behandeling van de enkele PERSONEN. Reeds uit formeel-wetenschappelijk oogpunt is dit jammer. Waarom? De lezer lette nog maar eens weer op Prof. Hepps redeneering. Ik geef ze nu deels in eigen woorden. Ze komt hierop neer:

> De algemeene kerk is (volgens Calvijn) vergaderd uit alle volken, verstrooid over verscheiden plaatsen. De „enkele" (singulae!!) kerken zijn, — 't gaat nu een keer niet anders (noodzaak!!) —, in steden en dorpen „opgericht", en vele „enkele" steden, en zelfs dorpen, kunnen zich beroemen op het bezit van meer dan één van zoo'n „enkele" (singula!!) kerk. „Zij maken rechtens aanspraak op den naam en de autoriteit van kerk. Maar ze blijven gesubordineerd aan de eccl. universalis (algemeene kerk). ALZOO bewaren wij, houden wij de eenheid van de eccl. universalis vast."

ALZOO, men lette erop.

Alzoo?

Hoezoo? zou men Prof. Hepp willen vragen. Op welke manier?

Wel, zoo suggereert hij zichzelf en zijn lezers, op de manier, die ik aangaf.

Maar dat is niet verantwoord. Dat „alzoo" van Calvijn (ita, en telle sorte) slaat natuurlijk op de vlak daaraan voorafgaande volzinnen. EN JUIST DEZE SLOEG PROF. HEPP OVER. Dat is formeel onjuist.

Het zou evenwel vrij kleingeestig zijn, daarover te praten, als het niet tevens materiëel veroordeelenswaardig was.

Maar dat is het.

Want door deze weglating onthoudt Prof. Hepp aan zijn lezers, d.w.z. aan de aanstaande leiders van ons volk, die hij hier tegen medewerkers van Prof. Hepp tot in hun gebed toe wil doen optrekken, wat zij noodig hebben om de gegrondheid van Prof. Hepps betoog te kunnen toetsen. Juist die weggelaten passage bevestigt mijn meening, en is met die van Prof. Hepp onvereenigbaar.

Men leze de heele passage. Wij nummeren de volzinnen.

> 1. (We moeten bedenken) dat de menschen afzonderlijk, die door belijdenis der vroomheid tot zulke kerken gerekend worden, ook al zijn ze inderdaad vreemd aan de kerk, toch in zekeren zin tot haar behooren, totdat ze door een openbaar oordeel er uitgeworpen worden. 2. Trouwens, met het beoordeelen van particuliere personen staat het een weinig anders dan met het beoordeelen van kerken. 3. Want het kan voorkomen, dat wij hen, die we in 't geheel de gemeenschap met de vromen niet waardig keuren, toch als broeders moeten behandelen, en als geloovigen beschouwen, wegens de gemeenschappelijke eenstemmigheid der kerk, waardoor zij gedragen en geduld worden in het lichaam van Christus. 4. Wij aanvaarden met ons oordeel wel niet, dat zulken leden der kerk zijn, maar wij laten hun de plaats, die zij onder Gods volk innemen, totdat die hun naar wet en recht ontnomen wordt. 5. Maar over de menigte zelf moet men anders oordeelen. 6. Want als zij den dienst des Woords heeft en in eere houdt, en ook de bediening der sacramenten, verdient zij zonder twijfel voor een kerk gerekend en gehouden te worden, aangezien het zeker is, dat zij niet zonder vrucht is. 7. ZOO houden wij vast... enz. (Vert. Prof. Sizoo.)

Tot zoover het citaat.

Wat blijkt er uit?

Wel, dat Calvijn met heel het door Prof. Hepp gestelde geval van meer-dan-één-ware-kerk-in-één-zelfde-plaats hier in het geheel geen rekening houdt. Dat het zóó ver van Calvijn àf ligt, dat zijn heele betoog — wij, verprobleemde tactiek-casuisten, zouden haast zeggen: naïef — geen moment aan zoo'n raren toestand denkt, als welken Prof. Hepp nota bene ons hier als door Calvijn zelf normaal-gekeurden toestand wil doen gelooven.

Prof. Hepps heele betoog bedoelt te zeggen: in die § 9 geeft Calvijn aan, hoe men de-meervoudige-kerken-in-één-plaats kan aanvaarden met behoud van de eenheid der (algemeene) kerk.

Ik keer het nu heel rustig precies om, en zeg: juist deze § 9 bewijst, voor wie geen stukken eruit veronachtzaamt, dat Calvijn bij zoo'n Calvijn-interpretatie beteuterd zou staan te kijken.

Want hij zegt tot zijn lezers: bekijk zoo'n plaatselijke kerk nu eens secuur. Wij leven — ik laat Calvijn hier spreken op denkbeeldige wijs — wij leven vlak na onze krampachtige pogingen om Gods kerk te zuiveren, en we zijn al een heel eind op weg, gelukkig, maar het is, dat weten we allemaal wel, op verscheiden plaatsen nog min of meer een wanordelijke toestand in de plaatselijke kerken. Let maar eens op de leden-één-voor-één (hier staat in volzin 1: singuli). Kijk de ledenlijst maar eens na. U zult er heel wat vinden, die op de lijst staan, maar van wie U zelf, als u te beslissen hadt met eigen stem (zin 4: suffragio nostro), als uw private meening (zin 3: putare, penser) zoudt zeggen: wat mijn persoonlijke opinie betreft (zin 4: quant à nostre estime privée) keuren we eigenlijk niet goed (nous n'approuverons pas), zullen we niet goedkeuren, dat zij op de ledenlijst staan. Maar toch moet u, lezers, niet zeggen: het is daar in die plaatselijke kerk nog lang niet in orde, wij sluiten ze daarom uit het kerkverband, of... wij maken een nieuwe kerk, in diezelfde plaats, naast die ons niet behagende kerk. Neen, dat moet ge niet zeggen, nu niet, en nooit. Want dan zoudt u de eenheid van Christus' lichaam scheuren, en dat is (zie het citaat boven) duivelsch werk: de eenheid van de algemeene kerk stuksnijden (dissecare). U moet, — zoo gaat Calvijn trouwens verder — wèl bedenken, dat men in de beoordeeling van private personen (de singuli van zin 1 worden in zin 2: privati homines, ze worden nu eens bezien, afgedacht van de juist in het betoog even theoretisch disputabel gestelde wettigheid van hun kerklidmaatschap), dat men, nog eens, in de beoordeeling van private personen anders te werk moet gaan dan bij die van kerkgemeenschappen zelf. Over private personen laat men de gemeenschap, die ter plaatse is, krachtens de autonomie der plaatselijke kerken, aanvankelijk zelf oordeelen; wie door haar niet is geexcommuniceerd„ die heeft zijn plaats onder Gods volk vooralsnog, en geen mensch heeft het recht, te zeggen: er zijn er daar nog al wat, die ik zoo lichtvaardig tot de kerk zich zie rekenen, ik verwerp daarom die kerk. Die plaatselijke kerken zelf zouden voorts uit het kerkverband uitvallen, als ze de kenmerken verloren, die (naar Calvijn verder uitwerkt) de algemeene kerk waarneembaar maken: gehoorzaamheid in prediking en sacramenten. Houdt een plaatselijke kerk daaraan vast, dan komt het (later) (in geregelder tijden) vanzelf wel tot tucht, omdat Gods Woord niet zonder zegen zal zijn.

Hier wordt dus niet gezegd: in een bepaalde plaats moet, door menschelijke „noodzaak" het wel zoover komen, dat er laat ons zeggen: 6 kerkeraden zijn, die allemaal als ware kerken mogen zeggen: wij censureeren ieder voor ons, namens Christus. Integendeel: Calvijn zegt: wacht eens even, eer ge ergens Christus' gezag zoudt gaan binden aan uw dissentiëerend, door u zelf nu geponeerd vertegenwoordigend gezag, omdat ge denkt: het gaat daar niet goed bij den bestaanden kerkeraad. O neen, het komt wel terecht, als het Woord maar gebracht wordt, en gehoorzaamd. Calvijn houdt dus vast aan de eenheid der kerk op een plaats. Er blijve, zooveel het aan ons ligt, één kerkelijk tuchtigend college, en dat zij centraal. Haastige lieden, sectarisch gezinden, zijn er vlug bij, om zich naast de ware kerk, ergens op een plaats, op te werpen als huns inziens ware kerk, en deze dan alleen, of als één onder vele. Calvijn evenwel houdt die haastige menschen terug en zegt: houd, zooveel het aan u ligt, vast aan de enkelvoudigheid van het college-voor-kerktucht op één plaats. En door die uitspraak keert hij zich tevens tegen hen, die aan de zóó veelvuldige kerkeraden-op-één-plaats allemaal gelijkelijk het recht geven, namens Christus te censureeren, zeggende: zij zijn ook een ware kerk.

EN ZOO, d.w.z. OP DEZE MANIER NU, dat men dus a) niet terwille van ons niet behagende toestanden maar een nieuwe-ware-kerk-maakt, en b) een plaatselijke kerk blijft beoordeelen naar de kenmerken, die voor heel-het-kerkverband gelden, ZOO worden wij er nu voor bewaard, zegt Calvijn, de eenheid der ware kerk te verscheuren met de „duivelsche geesten", en in een bepaalde plaats een bestaanden kerkeraad van zijn gezag te berooven, door in zijn stad een anderen kerkeraad op te richten.

Hoe is het mogelijk, dat Prof. Hepp Calvijn zóó het omgekeerde laat zeggen van wat hij inderdaad doceerde? Hoe is 't mogelijk, dat een paragraaf, die dienen moet om de pluraliteit van zich wettig noemende kerkeraden op één plaats tegen te gaan, dienen moet om deze door Calvijn als duivelsch gequalificeerde zonde met een schijn-beroep op Calvijn zelf te gaan sieren met den naam eener goddelijke scheppingsgave (pluriformiteit)? En dus van de door Calvijn tegengegane PLURALITEIT te maken een door Calvijn goedgeprate pluraliteit? Welk goedpraten dan den schijn van goedkeuren, straks het gebaar van God-erom-prijzen, aanneemt, door de pluraliteit, die kerk-breuk, te noemen: pluriformiteit, die (goede) kerkreuk?

Hoe het kan? Alleen doordat men — op dit ééne puntje epigonistisch — net zoo lang zijn onmiddellijke voorgangers nagepraat heeft, dat men niet meer in staat was, ondanks herhaalde waarschuwing, terug te gaan tot de bron, en Calvijn deugdelijk te lezen, al is er dan een latijnsche, en een fransche tekst, plus een hollandsche vertaling bij de hand.

Volgende week nog iets over wat Prof. Hepp wegliet.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Een literaire schatkamer.

M. A. P. C. Poelhekke, Prof. Dr C. G. N. de Vooys en Prof. Dr Gerard Brom, Platenatlas bij de Nederlandsche Literatuurgeschiedenis, Vierde druk. — J. B. Wolters, Groningen, Den Haag, Batavia.

Indien eenige uitgave in deze rubriek vermelding verdient, dan is het deze herdruk van den bekenden platenatlas bij de Nederlandsche literatuurgeschiedenis, die beide de terreinen, dat van literatuur en van kunst, bestrijkt.

De atlas op zichzelf is al 20 jaar lang bij het onderwijs in de literatuurhistorie gebruikt en heeft een gevestigde reputatie.

Maar deze vierde druk is geheel een vernieuwde uitgave, door belangrijke uitbreiding van 't platenmateriaal, zoowel inzake de literatuur als over de plastische kunst. Tal van nieuwe reproducties zijn opgenomen, niet slechts in het laatste gedeelte, dat uiteraard kon en moest worden aangevuld,

maar ook in de platenseries van middeleeuwen en volgende perioden. En de aanvullingen zijn aanwinsten. Ik wijs op de zeer instructieve plaat van het middeleeuwsche oordeelstooneel, op de fijne satire van Pieter Molijn op den godsdienststrijd, op het onbekende portret van Stalpaert v. d. Wielen, op de reproducties van 18e eeuwsche openlucht-vertooningen, de bustes van Jan Baptist David en Jan Frans Willems e.d. In de collectie betreffende den nieuweren tijd is een geheele verandering gekomen. Portretten van Afrikaansche en Vlaamsche dichters zijn toegevoegd, van jongere auteurs, proeven van moderne verluchtingskunst, reproducties van artistieke illustratie. En ook aan de platen op het gebied van bouw- en schilderkunst zijn verschillende heel mooie afbeeldingen toegevoegd. Op het geel getinte papier komen ze uit in al hun artistieke fijnheid.

De inhoud van den atlas is, zooals men van de vorige edities weet, naar bepaalde groepen gerangschikt. In de voorrede worden ze genoemd en omschreven. Het zijn er zeven, n.l.: wording en uiterlijk van het boek; boekverluchting voornamelijk door gelijktijdige kunstenaars; portretten van representatieve persoonlijkheden; afbeeldingen uit de omgeving waarin de schrijver leefde; tooneelvertooningen en tooneelinrichting; handschriften, die een denkbeeld kunnen geven van de werkwijze van dichters en schrijvers; afbeeldingen op het gebied van schilderkunst en bouwkunst. Elke plaat is voorzien van een onderschrift, dat niet slechts over de afbeelding, maar dikwijls ook over de literair- of cultuur-historische waarde van het afgebeelde leerzame gegevens verstrekt.

Het rustig, blad voor blad bekijken van deze uitgave is allereerst een genot: de literatuur-geschiedenis gaat leven en glanzen, door wat men te zien en te lezen krijgt. Maar daarnaast is het een aanschouwelijke les in letterkunde, die beteekenis heeft voor iederen belangstellende. Waarlijk, niet alleen de scholieren kunnen nut hebben van dit prachtwerk. 't Is voor elkeen een scholing in literaire kennis en artistieke ontwikkeling.

In één opzicht vind ik een tekortkoming. Van alles, wat de christelijke kunst der laatste veertig, vijftig jaar heeft opgeleverd, is niets te vinden in de uitbreiding der laatste pagina's. Dat is een tekortkoming, juist omdat de atlas veel meer is dan een platen-collectie, omdat ze is een literair- en cultuur-historisch overzicht aan de hand van afbeeldingen. Met de opname van een of twee portretten, facsimilé's of wat ook uit de groep christelijke kunst van den nieuweren tijd had deze het recht wedervaren, dat ze toch in meer dan een opzicht heeft: als element in de ontwikkeling van het literaire leven te worden erkend.

Mogelijk wordt deze leemte weggenomen in een vijfden druk, die wel spoedig op dezen vierden volgen zal.

C. T.

VRAGEN VAN GEESTELIJK EN ZEDELIJK LEVEN

De Heiligmaking.

II.

De heiligmaking, geen werk van den geloovige zelf, maar van God. Doch dan zóó, dat dit werk der voortgaande vernieuwing — ánders dan dat der eerste vernieuwing of der wedergeboorte — niet buiten, maar ónder en dóór de eigen werkzaamheid van den geloovige, die vrucht is van de werkzaamheid des Geestes in hem, tot stand komt: organisch, niet mechanisch. Naar het woord des Apostels: „Werkt uws zelfs zaligheid met vreeze en beven, want het is God, die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen".

In dit antwoord op de eerste vraag van een onzer lezers naar den oorsprong der heiligmaking, ligt in beginsel óók dat op de vraag, die hij in tweede instantie doet: Of er dan wel ooit bij een kind Gods stilstand of achteruitgang in de genade denkbaar is, en, zoo ja, of dit dan niet veronderstelt, dat God de Heere het genadewerk in 't hart van Zijn kind somwijlen onderbreekt.

Dat er inderdaad stilstand en zelfs achteruitgang in de genade bij den geloovige kan optreden, blijkt uit de Schrift overtuigend. De brief aan de Hebreën spreekt in hfdst. 12:12 en 13 van handen die traag en van knieën die slap werden, van kromme paden en van kreupelheid die oorzaak van misgroeiing worden kan. De Apostel Paulus moet de Galatiërs bestraffen over de uitzinnigheid waarin ze 't zuivere Evangelie, d.i. het kruis van Christus, lieten terugdringen voor de leer der rechtvaardiging door de werken der wet, en, terwijl ze begonnen waren met den Geest, dreigden te eindigen met het vleesch (Gal. 3). En, om niet meer te noemen, de Heere Christus-zelf bestraft de kerk van Efeze, dat ze haar eerste liefde heeft verlaten, dat ze uitgevallen is uit haar eersten staat; en moet haar, onder bedreiging dat anders haar kandelaar van zijn plaats zal genomen worden, vermanen tot bekeering en tot het doen van de eerste werken (Openb. 2).

En van deze droeve mogelijkheid van stilstand en verachtering heeft elk geloovige, helaas, gedurig beschamende ervaring. Vandaar het rusteloos vermaan dat in de Schrift tot hen uitgaat, om nuchter te zijn, om te waken, om te strijden in de gebeden, om toe te zien, dat ze niet „verachteren van de genade Gods".

Of daaruit dan niet volgt, dat God Zijn werk in 't hart der Zijnen somwijlen onderbreekt?

Neen, dat in 't minst niet. Sions muren zijn altoos voor 's Heeren aangezicht. De goede Herder houdt nooit op te waken over zijn schapen. En de Heilige Geest is jegens de ziel, waarin Hij woning maakte, nooit één dag ontrouw.

Dat de werkingen des Geestes den éénen tijd krachtiger zijn en meer in ons bewustzijn doordringen dan den anderen, getuigen beide, Schrift en ervaring. Maar dat de Heere willekeurig allen genadearbeid bij zijn volk zou staken, gedoogt noch de innigheid noch de onveranderlijke trouw Zijner liefde.

Trouwens, op 't eigen oogenblik waarop Hij hun dien geheel zou onttrekken, zou alle leven in hun ziel verdorren, en zouden ze terugvallen in hun vorigen doodsstaat.

Maar — en daarmee komen we weer terug op het organisch karakter van het genadewerk Gods bij Zijn volk — wat wèl kan gebeuren is dit, dat we het werk Gods in ons hart tegenstaan, dat we den Geest aller genade bedroeven, en dat deze zonde aan ons bezocht wordt met inhouding, schoon nooit met geheele onttrekking, van de genadewerking des Geestes.

We kunnen dit doen door bewust ruimte te geven aan ons vleesch, in het luisteren naar bepaalde verzoekingen, in het vasthouden aan karakter-, aan gewoonte- of boezemzonden, en in het leven op den voet van berekenend verdrag met de wereld. Oók door het niet volgen van de leiding van Gods Geest, als Hij ons dringt tot eenig goed werk, door het on-opzettelijk verzuim van het zoeken der gemeenschap Gods in onzen Heere Jezus Christus, door op ons zelf te vertrouwen in plaats van op de genade Gods, door ontrouw in 't belijden van 's Heeren naam, door gebrek aan waakzaamheid, en door het vertragen in 't gebed; ook door 't verzuim van de middelen waarvan God zich bedient om Zijn genadewerk in ons door te zetten: het lezen van Zijn Woord en het biddend zoeken van z'n bediening, het verzuimen van de Sacramenten — en zooveel meer.

Hoe ernstig en dringend waarschuwt ons het Woord voor dit alles.

En wie kan het verwonderen, dat onze God, die óók in Zijn liefde heilig is, de ongehoorzaamheid aan Zijn kind bezoekt met de verberging van Zijn aangezicht en de inhouding van Zijn genadewerkingen?

En zoo blijft het bij het Apostolisch vermaan: „Werkt uws zelfs zaligheid met vreeze en beven, want het is God die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen".

En nu weet ik wel, dat met àl wat ik zei, er voor ons nog altoos in dit woord iets wonderspreukigs overblijft.

Dat ligt hieraan, dat we de wondere wisselwerking tusschen het werk Gods in ons en ons eigen werken, onderscheiden en toch één, niet vermogen te doorzien.

Doch dit moet ons geen oogenblik ergeren, zelfs niet verwonderen. Want niets dat organisch is doorzien we ten volle.

Het mechanische, het werktuiglijke, al wat werkt door druk en stoot — dát begrijpen we.

Maar wat organisch toegaat: de voeding en de groei b.v. van een plant, van een dier, zelfs van ons eigen lichaam, blijft voor ons, hoeveel we er ook van weten, in den grond een geheim.

En dat is nergens méér het geval dan in het organisch werk van onzen God op geestelijk en zedelijk gebied.

We kunnen daarin nooit de twee factoren van Gods werk en van het denken en willen en doen van ons, menschen, in hun onderlinge verhouding doorschouwen.

En dat geldt dan wel vooral het tweeërlei werk waarvan Filipp. 2:12 ons spreekt.

De Schrift doet nergens een poging om het juiste verband voor ons doorzichtig te maken.

Ze doet slechts twee dingen: ze predikt de volstrekte souvereiniteit en heiligheid van Hem, uit Wien en door Wien en tot Wien alle dingen zijn, en ze handhaaft even nadrukkelijk ònze verantwoordelijkheid.

Dat doet ze, ten aanzien van de zedelijke verhouding aller menschen tot God — dat doet ze óók ten opzichte van het werk der heiligmaking bij Gods volk.

Het geweten zegt er „Amen" op, en het geloof aanvaardt beide.

B. F.

POPULAIR-WETEN-SCHAPPELIJKE SCHETSEN

De boodschap van G. B. Shaw.

I.

Over Bernard Shaw is reeds veel geschreven. Deze artikelen, die uiteraard meer poneerend dan bewijzend zijn, bedoelen dan ook niet, een overzicht van zijn leven en zijn werk te geven, maar eenige van Shaws opvattingen aan zijn werken te adstrueeren en de vraag naar den zin hiervan aanhangig te maken.

Het is daarbij niet mogelijk ook maar eenigszins volledig te zijn. Om een keuze te doen: twee begrippen, die wezenlijk den achtergrond van Shaws wereldbeschouwing bepalen — „Idealism" en „Religion" — mogen dienen tot het maken van eenige algemeene opmerkingen.

* * *

Onder „Idealism" verstaat Shaw niet dat, wat wij gewoonlijk met idealisme aanduiden. Zijn eigen opvatting hieromtrent zet hij in zijn „The Quintessence of Ibsenism" nader uiteen. Om tot een beter inzicht in Ibsens werk, met wien hij zich verwant voelt, te komen, wijdt hij een inleidend hoofdstuk aan „Ideals and Idealists".

Idealen, zegt hij, zijn de illusies, waarmee de werkelijkheid gemaskeerd wordt. Dit moet echter in zijn historische ontwikkeling worden gezien. Aanvankelijk stond de mensch tegenover de hem overal omringende, dreigende werkelijkheid als een bang kind. Hij durfde de harde werkelijkheid niet onder de oogen zien. Nu zocht hij zich maskers, om deze vrees te bestrijden. Met die maskers wordt de naaktheid der feiten bedekt. Deze krijgen een schooneren schijn en voldoen in dezen vorm den niet waarheidslievenden mensch beter. Deze maskers zijn zijn idealen.

Als voorbeelden noemt Shaw het huwelijk en het gezin. Het huwelijk, geboren uit den drang der liefde, droeg in den aanvang een zuiver ideëel karakter. Door de tijden heen verstarde het echter tot een instelling, die den hoogeren zin verloor. Het werd een kwellende band. De meerderheid der menschen legt zich, nog heden ten dage, bij dezen toestand gedachteloos neer. Het maakt haar niet eens bevreesd. Een kleine minderheid komt met de harde werkelijkheid in conflict — zij heeft hoogere verlangens, die zij in het bevroren huwelijk niet vervuld vindt. Als zij eerlijk was, zou zij moeten toegeven, dat het gezin een mislukking, de eisch der trouw een waan, huwelijksgeluk een illusie is. Zij mist echter dezen moed. En om nu deze harde waarheid te bedekken, haar een schijn te geven, vindt deze kleine minderheid de idealen uit: door schoone leuzen, in de werkelijk niet gegronde idealen, wordt de werkelijkheid met maskers bedekt, maskers van een ingebeeld geluk. Idealen, die leugens zijn.

Een enkeling daarentegen, met werkelijkheidszin, heeft den moed deze maskers af te rukken. Hem noemt Shaw een realist en bedoelt hiermee wel niet slechts Ibsen, maar ook zichzelf. Het lot van dezen realist is echter, dat hij niet wordt begrepen: de groote massa kàn hem niet begrijpen, ze is niet verontrust, ze is tevreden; de kleine minderheid wil hem niet begrijpen: ze heeft immers, hoewel ze in haar hart zijn goed recht erkennen moet, haar idealen te lief. Het is trouwens haar eenigst bezit, deze idealen. En nu ze zich ontdekt voelt, verzet ze zich des te heftiger.

Terwijl dus de idealist de werkelijkheid verbloemt en de toevlucht tot zijn idealen neemt, schudt de realist deze verleugening van het leven van zich, hij ziet in het idealisme den geestelijken dood, daar het den wil tot leven — voor Shaw een integreerend moment — ontkent en aanvaardt dus op deze wijze den voortgang, de ontwikkeling van het leven.

Wanneer we nu deze opvattingen nader bezien, valt het in de eerste plaats op, dat Shaw van het begrip idealisme een van de gangbare geheel afwijkende opvatting heeft. Hij is zich dit zelf bewust en verdedigt het, door op te merken, dat men onder een ideaal zoowel de gemaskeerde zaak (dat is dus de gebruikelijke opvatting) als ook het masker (dat is het ideaal als leugen) verstaan kan, maar dat hij zich beperken zal tot de beteekenis van het masker. Zijn begrip van idealisme ondergaat hierdoor een aanzienlijke wijziging. Hij meent evenwel, dat er een groote verwarring zou ontstaan, indien men met één woord „zoowel den man, die bestaande instellingen verdedigt (het masker dus en dan tot leugen geworden!) als ook den man, die er naar streeft toekomstige mogelijkheden te verwerkelijken" (gemaskeerde zaak!) zou aanduiden. Een idealist, in den zin van Shaw, is derhalve iemand, die een illusie verdedigt, niet iemand, die vol hoop een betere toekomst verwacht.